

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Васил Рокоманов,

по конкурс, обявен от Национална академия за театрално и филмово изкуство „Кръстьо Сарафов“ – София в област на висшето образование

8. Изкуства, професионално направление 8.4. Театрално и филмово изкуство, научна специалност Театрознание и театрално изкуство, за професор (сценография).

Обявата за конкурса е публикувана в Държавен вестник, брой 98 от 23.11.2021 г.

Единствен кандидат в конкурса е доц. д-р Мира Енчева Каланова, преподавател и ръководител на специалност „Сценография“, катедра "Драматичен театър", факултет "Сценични изкуства" на НАТФИЗ.

Тя представя пълен комплект документи, изисквани от ЗРАСРБ, правилниците на НАТФИЗ и коректно попълнена Наукометрична карта. Интегрална част от комплекта е теоретичен текст, озаглавен „Сцената карта и територия“, илюстриран с фотоси от коментирания в труда спектакли. Документите съдържат отлично организирана информация за дейността и постиженията на кандидата в четири направления.

Образование и квалификация

Мира Каланова завършва НХГ "Илия Петров"- София, 1994 и специалност „Сценография“ в НХА при проф. Красимир Вълканов, 1999. Защитава успешно дисертация на тема „Функции на цвета във филмовия разказ“ в НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“ през 2011 г. и получава образователната и научна степен „Доктор по кинознание и киноизкуство“. Още като студент тя поема отговорни постановъчни

задачи в учебния театър на НАТФИЗ и в професионални театри, които реализира успешно.

Творческа биография

Този старт отваря пред нея пътя към творческа кариера в сценографията. До момента е проектирала и реализирала пространствени и костюмографски решения за 50 театрални спектакъла и за 5 филма, а само костюми – за още 4 филмови продукции. Произведенията, описани в приложените документи, са постановки на драматургия в много широк жанров и стилистичен диапазон, дефиниран от имената на Уйлям Шекспир, Николай Гогол, Фернан Кромелинк, Харолд Пинтър, Славомир Мрожек, Федерико Гарсия Лорка, Артур Шницлер, Оскар Уайлд, Труман Капоти, Ерик. Е. Шмит, Ал. Володин, Антон П. Чехов, Самюел Бекет, Йожен Йонеско, Мартин Макдона, Фердинанд Брукнер, Ясмин Реза, Рачо Стоянов, Антон Страшимиров, Боян Папазов, Теодора Димова и др.

Повечето спектакли са реализирани на най-престижните ни сцени в сътрудничество с изявени режисьори от различни поколения: в театъра – Гриша Островски, Пламен Марков, Диана Добрева, Владимир Пенев, Стоян Радев, Владимир Люцканов, Николай Ламбрев, в киното – Ивайло Христов, Светла Цоцоркова, Мария Веселинова, Светослав Овчаров, Александър Морфов и Стефан Командарев.

С особено престижна стойност е съучастието на Мира Каланова в най-обсъжданата „завера“ в българския театър от последните години. Амбициозното ръководство на ДТ Пловдив предоставя уникални за страната условия за изява на знаковия „триумвират“ – режисьора Диана Добрева, драматурга Александър Секулов и самата Каланова.

Творческата стратегия на екипа, който създава едни от най-ярките спектакли на българска сцена, търси полярни стойности в жанрово, времево и пространствено отношение – от космогоничните мащаби на омировия епос („Одисей“) през прецизно подбрани съвременни текстове като „Коприна“ и „Закуска в Тифани“ до най-трудното за постигане днес – съвременна интерпретация на родното, българското, националното в „Дебелянов и ангелите“ и „Народът на Вазов“. В тази високоенергийна среда Каланова създава пространствено-времеви структури, хармонични със специфичните сценични текстове на Секулов и рафинираната театралност в режисурата на Добрева. И тя ги постига със съвременни средства, базирани върху отлично овладяни похвати за структуриране на пространството, цвета и формата.

Нещо повече, в „Одисей“ и „Коприна“ езикът на образите доминира цялостното въздействие на представленията в такава степен, че те основателно са сравнявани с най-известните примери за визуален театър. Постигането на това естетическо ниво е възможно единствено с майсторски овладяни средства във всички измерения на сценографията като артистично поприще и професия – талант, богати изобразителни възможности, концептуална зрялост в анализа на изходния литературен материал и формирането на авторско решение, дълбоки познания за сценичните качества на широка палитра материали, инструменти и приспособления, за техниката и технологията на сцената, осветлението и театралната продукция и не на последно място – железен характер в преследване на творческите цели по време на целия процес на реализация на художествения замисъл. При цитираните по-горе задачи Каланова има привилегията да има водеща позиция в творчески екипи, в които си сътрудничи с утвърдени имена – костюмографа доц. Марина

Райчинова и Петко Танчев – магьосник в света на инструментите за визуално програмиране и технологии.

Общото за всички артистични изяви на Мира Каланова е нейната категорична непримиримост към сиромасомилския уклон в българския театър и нейната способност да изисква и постига оптимални бюджети за безкомпромисна реализацията на своите идеи. Ключ към тези успехи е перфектната проектна комплектност на всяка творческа задача, в упоритата работа с ателиетата и техническите служби, и най-вече – в непрестанното усъвършенстване в артистично и интелектуално отношение на авторския инструментариум. Безапелационното доказателство за високото качество на нейните постижения е обичта на публиката и дългия сценичен живот на представленията, в които тя е вградила своя талант на театрален художник.

Творческите постижения на Каланова са награждавани многократно, като най-престижните призове са наградите “Икар” (2009, 2012, 2014 и 2021), „Аскеер“ (2004 2016 и 2018) и „Златна маска”, Варна-2012.

Като активен съвременен артист Мира Каланова, която е член на СБХ и САБ, участва в редица изложби и други представителни прояви у нас и в чужбина, най-важните от които са: Пражко квадриенале на сценографията, национална експозиция, 2003, 2007, 2011, 2015, Costume Working Group /OISTAT/, Copenhagen, 2008; експозиции на финалните селекции на World Stage Design, Cardiff, Wales, 2013; „Costume at the turn of the century 1995-2015”, Москва, 2015

Благодарение на своя авторитет сред колегите тя е натоварена да проектира и курира националните експозиции на България на Пражко квадриенале през 2003 и 2007. Други нейни кураторски проекти са:

„Интерактивни пространства“ 1, 2 и 3 през 2009, 2011, 2012 (последното прераства в LUX-LUMINA PROJECT и визуалния спектакъл Antithesis, /Lux Lumina Group/; Фестивал на Визуалния Театър, 2012; „Театралният костюм извън театъра“ – фотоизложба, 2010 и „Театралният костюм – близък план“, фотоизложба, 2015.

Преподавателска и общоакадемична дейност

2009-2010 Мира Каланова е поканена за преподавател по визуални изкуства”, НАТФИЗ „Кр. Сарафов“, катедра Актьорство и Режикура за Драматичен Театър – специалност Сценичен и Екранен Дизайн (СЕД). От 2009 до 2013 тя е Гост преподавател по костюмография в театралните изкуства и факултативната дисциплина „Функции на цвета“, През 2013 е назначена за Главен асистент в същата специалност, а през 2015 г., след спечелен конкурс е хабилитирана като „Доцент по екранен дизайн“ в НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“. От 2016 е Ръководител на клас в СЕД, а от 2017 е Ръководител на самата специалност.

Между 2010 и 2011 е Гост преподавател по сценография в НБУ.

Теоретични, научни и научно-практически приноси

Безусловата поанта в представянето на доц. д-р Каланова е текстът, озаглавен „Сцената карта и територия“ и придружаващите го фотоси и видеозаписи от спектакли – един успешен теоретичен опит да обобщи досегашния си творчески опит и изложи свои възгледи за сценографията като самостоеен вид изкуство, част от синтетичната природа на спектакъла.

В първата част от текста сцената е разгледана като особен вид пространство, в което се пресичат архитектурното, социалното,

виртуалното и личното. Теоретичният модел, конструиран от доц. д-р Каланова, се отличава от повечето създадени по подобни поводи с това, че не остава във вътрешно театралната проблематика, а е обърнат към корените на сценографията в архитектурата, в нейната история, теория и актуална практика; през линейната перспектива борави с базови понятия в геометрията и геодезията.

Тук и нататък в текста си доц. д-р Каланова демонстрира отлична информираност, академична задълбоченост в историческите и теоретичните измерения на подложената на анализ материя през критично мислене, което убедително свързва сценографията с изброените закономерности, теоретични и критически аргументи, за да тълкува в контекста на театралната комуникация и формулира термините „сценична територия“ и „сценична карта“ като работни понятия на своя модел. Доказателство за нивото на такова мислене е бистрият образ, обобщаващ най-важното в театралната комуникация, погледната от специфичния ъгъл на сценографа.

„В театъра публиката вижда картината, не вижда територията. Актьорите виждат територията, не виждат картината. Сценографът, ако това е важно за него, мисли за територията, предначертавайки картината. Да подхождаш по подобен начин към сценичното решение е като да чертаеш проекция на обект докато все още не си измислил обекта.“

Доц. д-р Каланова дефинира сценичното пространство като концепт, организиращ по специфични признаци бинома позитивно – негативно пространство, ползван от изследователи на архитектурата, пластичните изкуства и театъра, разположени по граници в театралната мисъл – от „празното пространство“ на Питър Брук до „театър на отсъствието“ на

Хайнер Гьобелс и др. По-долу са представени и други елементи от аналитичния инструментариум на модела, чрез които се формират основните образни и функционални характеристики на сценографията във всяко конкретно театрално представление. Същите се явяват ключови и в серията авторефлексии, които Мира Каланова използва за да представи авторските си решения към спектаклите „Синът“ от Франсис Зелер, реж. Диана Добрева, Народен театър „И. Вазов“; „Бащата“ от Франсис Зелер, НТ „И. Вазов“, реж. Диана Добрева; „Вечерята“ по романа на Херман Кох, театър София, реж. Пламен Марков; „Закуска в Тифани“ по романа на Труман Капоти, ДТ Пловдив, реж. Диана Добрева; „Одисей“ от Александър Секулов, ДТ Пловдив, реж. Диана Добрева, „Домът на Бернарда Алба“ от Ф. Г. Лорка, Театр Тетр, Перм, Русия, реж. Диана Добрева; „Коприна“, по романа на Алесандро Барико, драматизация: Александър Секулов, реж. Диана Добрева, ДТ – Пловдив; „Народът на Вазов“ от Александър Секулов, реж. Диана Добрева, НТ „Иван Вазов“, 2021; „Влюбеният Шекспир“, по сценария на Марк Норман, реж. Пламен Марков, ТМПЦ Варна; „Дебелянов и ангелите“, от Ал. Секулов, реж. Диана Добрева, ДТ Пловдив, 2018.

Няма да коментирам отделните произведения от тази впечатляваща поредица, а ще се огранича върху няколко важни (според мен) момента, като преди всичко подчертавам голямото разнообразие на творчески задачи, реализирани за по-малко от 10 театрални сезона на най-авторитетните сцени в страната.

Сценографията на Мира Каланова е автентично спектакуларна, богата е на форми, цвят, текстури и движение; тя е интелектуално отговорна, обоснована в концептуално задълбочени тълкувания на драматургията

и нейната визуална интерпретация. Анализирани в теоретичния труд и посочените в творческата автобиография спектакли притежават професионално и естетически организирани сценографски решения, обединени с режисурата и драматургията в пълноценни сценични и екранни синтези, чиято проникателна вариативност не оставя съмнение във всяка една от постановките за академична задълбоченост и осъзната авторска позиция към сценографията като изкуство, артистична практика и учебна дисциплина. Такива синтези са ерудитските интерпретации на известни примери от ренесансовата архитектура, които вдъхновяват Каланова да пропорционира създаваните от нея игрови и визуални структури: вариации върху пространствения модел на елизабетински театър за „Влюбеният Шекспир“; идеи на Виченцо Скамоци, реализирани в театър „Олимпико“, Виченца и на Франческо Боромини в двореца „Спада“, Рим, формирали сценографското решение за „Одисей“ и др.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Вероятно тук е мястото да спомена единствения ми упрек към представянето на Мира Каланова – сред материалите за конкурса са малко изображенията, представящи я като рисувач и живописец. Една по-богата колекция от проекти и „свободни“ работи – живопис, рисунки, колажи, пластики – биха изявилия наистина впечатляващите й способности не само да изобразява своите идеи, но и да внушава директно сложна гама от естетически внушения и емоции с изконните художнически средства. Примери от това естество биха били доказателството, че доц. д-р Каланова е роден художник с перфектна академична подготовка. Тя владее „занаята“ в толкова висока степен, че е в състояние да преподава практически всички основни и

специализиращи учебни дисциплини – живопис, рисуване, костюм, техника и технология, както и основния курс на специалност „Сценография“. В този смисъл тя напълно покрива изискванията за най-високата академична степен.

В заключение убедено препоръчвам на уважаемите членове на научното жури да гласуват положително за присъждането на доц. д-р Мира Каланова академичната длъжност „ПРОФЕСОР“ по 8. Изкуства, професионално направление 8.4. Театрално и филмово изкуство, научна специалност Театрознание и театрално изкуство (сценография).

С уважение:

Проф. д-р Васил Рокоманов